

MOLLA FENÂRÎ'NİN KONYA SERÜVENİ

Molla Fenârî, dört bakımdan Konya ile ilişkisi olan Osmanlı'nın ilk şeyhülislamı ve döneminin büyük âlim ve mutasavvıflarından birisidir. Onun Konya ile ilişkisinin birincisi, Konya'da on yıldan fazla kalmış olması, ikincisi Konya'da Kalenderhane Mahallesi'nde bir hamamla bir mektep yaptırması, üçüncüsü onun Muhyiddin Arabî ve Sadreddin Konevî'nin fikirlerinin Anadolu'da yayan en önemli şahsiyetlerden birisi olmasıdır. Dördüncüsü de onun Konya'da kaldığı süre içerisinde müderris olarak pek çok talebe yetiştirmesidir. Bu güne kadar onun bu özellikleri üzerinde duran pek olmamıştır. Bu büyük âlimimizin ve ilk şeyhülislamımızın hayatına hep birlikte bir göz atalım.

Molla Fenârî, 751/1350 yılının Safer ayında doğdu. Asıl adı Şemseddin Muhammed b. Hamzadır. Dedesi de Mehmet Efendi adında bir zattır. Onun Fenârî nisbesiyle anılması, Bursa civarında İnegöl yakınlarında Fenâr köyünde doğmasından veya babasının fencilik mesleğiyle iştiğal etmiş olmasındandır. Onun bu nisbesiyle ilgili başka görüşler ileri sürenler de vardır.

Molla Fenârî, ilk tahsilini babası Hamza Efendi'nin yanında tamamladıktan sonra İznik'te Alâeddin Ali Esved'den istifade etti. Daha sonra Amasya'da Cemâleddin Aksarâyî'nin derslerine devam etti ve 778 /1376 yılında kendisinden icazet aldı. Kahire'de başta Ekmeleddin el-Bâbertî olmak üzere çeşitli âlimlerden şer'î ilimleri tahsil etti. Tecvitte, kıraatte ve bütün ulûm ve fûnûnda eşi bulunmaz bir ilim adamı oldu. Şair Ahmedî ve Hekim Hacı Ali Paşa Mısır'dan ders arkadaşla-

Mehmet Ali UZ

rıdır.

Mehmet Süreyya onun için, "ilmen ve fazlen dahi asrın şeyhülislamı idi" ifadelerini kullanır (Sicil-i Osmanî, s. III/178).

Osmanlı şeyhülislamlarında Molla Fenârî'nin, Muhyiddin Arabî'den ders aldığı zikredilirse de bunun doğum ve vefat tarihleri itibariyle mümkün olmadığı aşikârdır.

Molla Fenârî, Bâbertî'den icazetini aldıktan sonra Bursa'ya döndü.

Yıldırım Beyazıt tarafından Manastır Medresesi müderrisliğine, 795/1393 yılında da Bursa kadılığı ile görevlendirildi. Bu vazifesini on yıl kadar sürdürdü.

Bursa valisi ve vezir Hacı İvaz Paşa'nın Molla Fenârî ile anlaşamaması sebebiyle 830/1427 yılında görevinden azledilmesi, onun siyasi ağırlığının açık bir göstergesidir (Mehmet Süreyya, III/715).

Şakaik-ı Numaniye'de anlatıldığına göre, büyük ve aynı zamanda cesur bir âlim olan Molla Fenari bir davada Yıldırım Beyazıt'ın cemaate devam etmemesi sebebiyle şahadetini kabul etmez. Yıldırım Beyazıt bu olaydan sonra sarayının yanına bir cami yaptırır ve camide ayırttığı özel yerde namazlarını cemaatle kılmaya başlar.

Bu arada sultanla bir meseleden dolayı arası açılan Molla Fenârî, görevini terk ederek Mısır'a ve Konya'ya gider. Karamanoğlu Mehmet Bey kendisine büyük iltifatlarda bulunur, kendisine Karaman'da bir medrese, Konya'da Dursun Fakih Zaviyesi'nin yanında da bir ev yaptırır (Konyalı, Konya Tarihi, s. 349). Kendisini günde bin akça ücretle müderris tayin eder. Öğrencilerine de beş

yüz akça ulufe verir (Mecdi Efendi, s. 50).

Molla Fenârî'nin bu dönemde on yıldan fazla Konya ve Karaman'da kaldığı anlaşılmaktadır. Karaman'da bir mahalle Fenârî Mahallesi adını taşıdığı gibi orada birtakım vakıflar da tesis eder. Molla Fenârî, Konya'da Ertaş Kapısı dışında Kalendarhane Mahallesi'nde de bir hamamla bir mektep yaptırır. Hamamın gelirlerini Şerafeddin Camii karşısındaki Ali Efendi Muallimhanesi ile kendi yaptırdığı mektebe vakfeder. Ayşegül-Nesrin İlköğretim Okulunun önündeki sokak, halen bu hamam kalıntılarından dolayı, Hamam Sokağı adını taşır.

Molla Fenârî Konya'da müderrislik yaptığı dönemde pek çok talebe yetiştirir. Sarı Yakup'la Kara Yukup da onun talebelerindendir. Molla Fenârî Fatıha tefsirini de Konya'da iken yazmıştır.

Molla Fenârî ile aralarının açılmasından pişmanlık duyan Yıldırım Beyazıt, kendisini Karamanoğlu Alâeddin Bey'den ister. O da yerine Hacı Paşa'yı bırakarak Bursa'ya döner.

Molla Fenârî, 817/1414 yılında Çelebi Sultan Mehmed tarafından 818/1415 yılında ikinci defa Bursa kadılığına, II. Murad tarafından da 828/1425'de de müftülük (şeyhülislamlık) görevine tayin edilir. Vefatına kadar onun bu görevi devam eder.

833/1430 yılında yaptığı ikinci hac yolculuğu dönüşünden bir süre sonra, 1 Recep 834/1431 tarihinde Bursa'da vefat eder. Bazı kaynaklarda onun, 838/1434-35 tarihinde vefat ettiği zikredilir. Molla Fenârî, Bursa'da kendi yaptırdığı caminin hazîresinde metfundur. Oğlu Mehmed Şah Fenârî, Kadızâde Rûmî, Emîr Sultan, Molla Yegân ve İbn Hacer el-Askalânî, Muhyiddin Mehmet gibi âlimler onun talebelerinden bazılarıdır.

Molla Fenârî, Osmanlı Devleti'nde tasavvufa ilgi duyan ilmiye mensuplarının önde gelen bü-

yük isimlerinden birisidir. Onun tasavvufî düşüncelerinin oluşmasında Muhyiddin İbnü'l-Arabî'nin ve Sadreddin Konevî'nin tesirleri vardır. İbnü'l-Arabî'ye nispet edilen Ekberîyye mektebinin görüşlerini Anadolu'da temsil eden âlimler arasında yer alır. Ayrıca onun Rifâiyye tarikatlarından hilâfet aldığı ve Zeyniyye tarikatına da intisap ettiği rivayet edilir.

Tahsin Görgün'ün, "Fenârî, yaklaşımları ile kendisinden sonraki Osmanlı düşünce ve ilim hayatına yön vermiş şahsiyetlerden biridir" düşüncesine katılmamak mümkün değildir (DİA, 30/248).

Fenârî, Sadreddin Konevî'nin *Miftâhu'l-gayb*'ına *Mişbâhu'l-üns* adıyla yazdığı şerh Fenârî'nin vahdet-i vücûd metafiziğiyle irtibatının açık bir delilini teşkil eder.

Molla Fenârî, hem devlet erkânının hem de halkın sevip saydığı değerlerimizden birisidir. O, maddî durumu iyi olmasına rağmen hayatında fakrı ve sade bir hayatı tercih etmiştir. Molla Fenârî ayrıca geçimini sağlamak için ticaretle iştiğal etmiş ve ipekçilikle uğraşmıştır. Fenârî'nin vefat ettiğinde 10.000 ciltlik büyük bir kütüphane ile yüklü bir servet bıraktığı rivayet edilir. Onun Konya'da yaptırdığı eserlerden ayrı olarak, Kudüs'te bir medrese ile Bursa'da üç mescit ve bir medrese yaptırmıştır. 833/1430 tarihli vakfiyesiyle eserlerine birçok emlakını tahsis etmiştir. Oğullarından Mehmed Şah Fenârî de âlim olup o da çeşitli eserler telif ve şerh etmiştir.

Molla Fenârî'nin mantık, tefsir, fıkıh usulü ve metafizikle ilgili yirminin üzerinde eseri vardır. Eserlerinden birisini Karamanoğlu Mehmet Bey'e takdim etmiştir.

Konya'ya bu kadar hizmeti olan bir insanın eserleri çevresinde, hiç değilse bir sokağa, adının verilmesi uygun olur diye düşünürüz. Bu, vefa duygusunun bir ifadesi olur.

KAYNAKLAR:

Mecdi Mehmed Efendi, *Şakaik-ı Numaniye*, s. 47-53; *Keşfü'z-zünûn*, I/184, 647, 647-648, 867; Mehmet Süreyya, *Sicill-i Osmanî*, (Ali Aktan- Abdülkadir Yuvalı- Metin Hülâgü), İst. 1996, III/ 175, 715, IV-I/404; Abdülkadir Altınsu, *Osmanlı Şeyhülislamı*, Ankara 1972, s. 1-3, İ. Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devleti'nde İlmiye Teşkilâtı*, Ankara 1984, 228-229; Mehmet Tahir, (Fikri Yavuz-İsmail Özen), *Osmanlı Müellifleri*, İstanbul tarihsiz, 1/313-315; İbrahim Hakkı Aydın, "Molla Fenârî" *DİA*, s.30/245-247; Tahsin Görgün, "Düşüncesi", *DİA*, 30/247-248; İbrahim Hakkı Konyalı, *Konya Tarihi*, 1964, s. 142, 222, 350, 920, 923, 1065.

TÜRK DOSTU AMERİKALI BİR HANIM - KATHARINE BRANNING

Ahmet KUŞ

Bu hafta sizlere gerçek bir Türk dostunu, Amerikalı bir hanımı tanıtacağım. Bizi yıllardan beri tanıyan ve seven bu hanımın adı Katharine Branning. Biz Ona Kadriye Hanım da diyoruz. O bir Müslüman değil ama kendisine Kadriye olarak hitap etmemize bir şey demiyor aksine bundan memnun oluyor. Ona Kadriye adını veren de bizim camianın yakından tanıdığı bir isim. Halen Kayseri’de ikamet eden Muhsin İlyas Subaşı vermiş bu adı... O günden beri de Katharine Hanım, Türkiyeli dostları tarafından Kadriye Hanım olarak anılıyor.

Yaklaşık 33 yıldan bu yana her yıl en az bir kez Türkiye’ye gelen ya da yıllık izinlerini Türkiye’de geçirmeye çalışan bu münevver hanım hakkında sizlere bazı hususları aktarmaya çalışacağım. İsterseniz Onun Türkiye adını ilk kez duyduğu günle ilgili bir olayla başlayalım yazımıza... Kadriye Hanım ABD’nin Ohio Eyaleti’nde yaşayan henüz 19 yaşında genç bir kızdır. O yıl üniversite öğrenimi için Paris’e gider. Gri bir kış günü İslam Sanat Tarihi-ne Giriş dersinin tam ortasında Sivas’taki Gök Medrese’nin güneşli bir günde çekilmiş bir diasisi Onda derin bir etki yapar ve Türkiye’ye il-

Eva Hanım kabri (05 Ağustos 2009).

gisi bu tarihten sonra başlar. Unutmamak için “Sivas”, “Gök” ve “Medrese” kelimelerini defterine not eder. Ders-ten çıktuktan sonra kütüphaneye gider, Sivas hakkında küçük bir araştırma yapar ve ilk fırsatta Türkiye’ye gitmeye karar verir. Amacı Onu derinden etkileyen bu binayı yakından görmektir. İzlediği bu dia hayatının bundan sonraki gidişatını da değiştirir. Türkiye artık bu tarihten sonra belleğinde silinmemek üzere yer tutar.

Paris’te öğrencilik yıllarında hayatını kazanabilmek için derslerinden arta kalan zamanda özel bir mühendislik şirketine birinci sınıf Fransızca tercüme yapan bir firmada çalışmaya başlar. Sanayi nizamnameleri, teklif çağrıları, standartlar gibi teknik belgeleri Fransızcadan İngilizceye çevirmeye başlar. Tercüme şirketinde işe başladığı zaman yaptığı ilk iş Onun için çok özel bir projedir. Şirketin Türkiye’de yapılacak olan Boğaziçi Köprüsü’nün ihalesine girmek için hazırladığı evrakları Katharine Hanım Fransızcadan İngi-

lizceye çevirir. Aldığı bu ilk işin gitmeyi hayal ettiği bir ülkeyle alakalı olması da ilginç bir tevafuktur. Aylar süren çalışmalar neticesinde evraklar hazırlanır ve şirket ihaleye girer. Birlikte çalıştıkları mühendislik şirketi köprü ihalesini kazanamaz fakat bu büyük iş Onun için çok önemli bir tecrübe olur. 1978 yazıda Türkiye’ye ilk seyahatini gerçekleştirir. Uçağın penceresinden gördüğü zarif minareler ve İstanbul manzarası Onu çok heyecanlandırır. İstanbul’da dolaşırken kendini yabancı bir ülkede değil de farklı gelenekleri, insanları ve dinleriyle kendi ülkesi Amerika’ya gelmiş gibi hisseder. Türkiye’ye karşı bu ilk seyahatinde hissettiği duygular daha sonraki seyahatlerinde de artarak devam eder. Türkiye artık Onun için vazgeçilmez bir ülke, Türkler ise vazgeçilmez dostlar haline gelir...

Sorbonne Üniversitesi Pratt Enstitüsü ve Ecole du Louvre’da öğrenimini tamamlar. Louvre’da İslam Sanatları ve cam işçiliği üzerine araştırmalar yapar. O, kitapları çok sevdiği için hayatını

Emir Kandemir Hanı (05 Ağustos 2009).

kütüphanecilikle kazanmayı seçer. New York'ta Fransız Kültür Merkezi'nde kütüphaneci olarak çalışmaya başlar. Aynı zamanda dinine bağlı bir Hıristiyan'dır. Türkiye'ye yaptığı seyahatler sırasında her iki toplum arasında benzerlikler aramaya devam eder ve her seferinde Türk ailesine olan hayranlığını ifade eder. Onun için Türk aile yapısının sağlamlığı Türkiye'nin sahip olduğu en büyük zenginliklerden biridir. Bazı Türk ailelerinin içerisine kabul edilerek Türk ve batılı aileleri karşılaştırma imkânına sahip olduğu için kendini şanslı hissederek. Türkiye'ye geldiği zaman ziyaret ettiği ailelerden biri de Kayseri'deki Subaşı Ailesi'dir. Kayseri'de gezerken Muhsin İlyas Subaşı'nın Kayseri'yle ilgili bir kitabını satın alır ve kitabı çok beğenir. Muhsin Bey'e bir mektup yazar ve Muhsin Bey de mektuba bir cevap gönderir. Türkiye'ye geldiği zaman Onu Kayseri'de misafir etmek istediklerini söyler. Bu mektuptan sonra Muhsin Bey'e iyi bir dost olurlar. Bu tarihten sonra Türkiye'ye geldiği zaman Kayseri'ye dolayısıyla Muhsin Bey'e uğramadan gitmez. Muhsin Bey'in hanımıyla da iyi birer dost olurlar.

Dostlarının "Neden her sene Türkiye'ye gidiyorsun?" Sorusuna verdiği cevap şöyle olur; *"Beni her sene Türkiye'ye çeken güç, Sivas'taki o bina ve onun türleriyle ilgili bendeki saplantıdır. Türkiye dost canlısı Türklerle, güzel manzaralarla dolu olabilir fakat beni her sene Türkiye'ye çeken şey çok güçlü müknatıslardan daha da güçlü olan bu taşların büyüüdür."* Selçuklu medeniyetine olan hayranlığını bu sözlerle ifade eder. Gök Medrese'yi gördükten sonra Selçuklu'ya ait diğer yapıları da görmek için içinde olağanüstü bir istek oluşur. Türkiye'ye geldiği yaz günlerinde planlı bir şekilde neredeyse Selçuklu yapılarının tamamına yakınına gezer ve

onları inceler, fotoğraflar çeker, notlar alır. Selçuklu'ya olan ilgisi Onu kervansaraylarla ilgili bir web sitesi kurmaya yönelir. Yıllarca biriktirdiği fotoğrafları, notları, araştırmaları açtığı turkishhan.org adlı sitesinde İngilizce olarak yayınlamaya başlar. Her yıl gittiği eserler hakkında siteye yeni bilgiler ve fotoğraflar ekleyerek siteyi Anadolu Selçuklu hanlarıyla ilgili önemli bir başvuru kaynağı haline getirir. Sitesi Selçuklu hanlarıyla ilgili bir yabancının hazırladığı tek web sitesidir. Aynı zamanda bu site bu alandaki en kapsamlı çalışmadır.

Kadriye Hanımı 4 Şubat 2007 tarihli Zaman gazetesinde Aydoğan Vatandaş'ın "Kendi Amerika'da Gönlü Selçuklu'da" başlıklı yazısı vesilesiyle tanıdım. Yazıyı okuduktan sonra 2004 tarihinde yayımlanan "Konya ve İlçelerindeki Selçuklu Eserleri Fotoğraf Albümü"nden Amerika'daki adresine bir tane gönderdim. Bir Amerikalının Selçuklu tarihiyle hatta Selçuklu kervansaraylarıyla ilgilenmesi beni bir hayli şaşırtmıştı. Kitap eline geçince mektuplaşmaya başladık ve 7 Ağustos 2007 tarihinde Kadriye Hanım ziyaretimize geldi. O tarihten buyana da irtibatımız kesilmedi. Türkiye'ye her geldiğinde Konya'ya da uğrar ve Konya çevresini birlikte gezeriz. Hocacihan Hanı'na, Altunapa Hanı'na, Derbent Hanı'na, Kızılören Hanı'na, Emir

Kandemir Hanı'na, Horozlu Hana, Zazadin Hanı'na birlikte gittik, fotoğraflar çektik, sohbet ettik, Selçuklular hakkında konuştuk.... Selçuklu hanlarının restorasyon sürecine birlikte şahit olduk. Hanlar tamir edilip ayağa kaldırıldıkça O da sevindi biz de...

Kadriye Hanım Türkleri o kadar iyi tanıyor ki bizim hakkımızda bildiklerine bazen biz bile hayret ediyoruz. Senelerden beri Türkiye'ye geldiği için bizleri çok iyi gözlemlemiş, her hareketimizi, her tavrımızı not edip, tahlil etmiş. Açıkçası bizi bizden daha iyi anlamış. Otuz yılın birikimini kayda geçirmek ve Türklere olan sevgisini ifade edebilmek için bir de kitap yayımlar. 2010'nun Mayıs'ında yayımlanan kitabının adı "Lady Montagu'nun İzinde Türkiye'ye Mektuplar - Bir Çay Daha Lütfen"dir. Kitap aynı tarihlerde İngilizce olarak Amerika'da da yayımlanır. Mahperi Hatunla ilgili romanı ise yayımlanma aşamasındadır. Kadriye Hanım kitabı oluşturan 28 mektubu niçin yazdığını kitabın önsözünde şu sözlerle açıklar; "Uzun süredir Türkiye'de Türk

halkıyla birlikteyim. Bu ülkeyi, kültürünü en az kendi ülkem ve yine ülkem kabul ettiğim Fransa kadar sevdim. Ancak bu 'Geceyarısı Expressi' ülkesi ve onun 'Barbar Türkleri' için nasıl olup da böyle güçlü hisler beslediğimi herkesin anlamayacağını da biliyorum. Yalnızca Türkiye'ye bir şans vermenizi istiyorum ve bu yalın tarzımla Türkiye ve dünya arasında büyük bir anlayış tesis etmeye katkıda bulunmak, bu yolda çaba göstermek için bu mektupları yazıyorum. Böylece Phileas Fogg gibi dünyanın dört bir köşesini keşfe çıkmak yerine her sene toz toprak içindeki aynı yerlere niçin gittiğim şeklindeki sorularınıza karşı ümit ederim kafanızda bir cevap şekillendirmiş olabilirim. Bununla beraber daha önce söylediğim gibi bu mektuplarla sizden ziyade dostlarıma, ailelerime ve Türk halkına sesleniyorum. Benim muhatabım onlardır. Doğrusu bu mektupları Türkiye'ye Türk halkına, bu ülkeye, vatandaşlarına olan sevgimin saygımın sade bir ifadesi olmak üzere uzun ve saf bir teşekkür mektubu olarak yazdım. Bu mektuplar, otuz yıl boyunca bana ikram edilen binlerce bardak çaya karşı bir teşekkürdür de..."

Aczimin Gıryesi

Dünya denen kuyu...

Bu yalan dünya büyük bir kuyudur karanlık ve derin,
Oysa bazılarına gelin görünür nâzik ve nârin.
Sakin ha aldanıp düşme oraya, çıkaramaz kimse,
Ne Yûsuf'u kurtaran kervancı, ne eş-dost, ne de yârin.

Ahmet Sevgi

AHMED BÂDÎ EFENDİ VE İMZASINI TAŞIYAN KİTABELER

Ahmet Bâdî Efendi, İbrâillî Kaltakkıran Mehmed Ağa'nın oğludur. Dedesi Osman Çelebi 1801 İbrâil'de vefat etmiştir. Bugün, Romanya hudutları içinde bulunan İbrâil, Ruslar tarafından 1810 tarihinde işgal edilince, Mehmed Ağa, önce Rusçuk'a oradan da Edirne'ye göç etmiş, Edirneli yeğen Hacı Ahmet Paşa'nın hizmetine girdi.

Ailenin lakabı Müstecâboğlu iken babası Mehmed Ağa'nın Romanya'da bozguncu faaliyetlerde bulunan, Etniki Eteryâ komitacılarıyla giriştiği mücadelelerdeki fedakârlığı ve bir cirit oyunundaki galibiyeti sonucu, Kaltakkıran lakabıyla anılır olmuştur. Ahmet Bâdî'nin annesi ise Halil kızı Ayşe Sıdıka Hanım'dır.

Ahmet Bâdî 12 Recep 1255'te (21 Eylül 1839) Edirne'de Kirişhâne semtinde Konduk Osman, yeni adıyla Talat Paşa Mahallesi'nde doğdu. İlköğrenimini, Kirişhâne'deki Taş Mektep, şimdiki Kadri Paşa İlkokulunda tamamladıktan sonra özel dersler alarak kendisini yetiştirip bir müddet de Selimiye Camii'nde Arapça ve Farsça okudu. Bu arada devrin ünlü hattatlarından ders aldı.

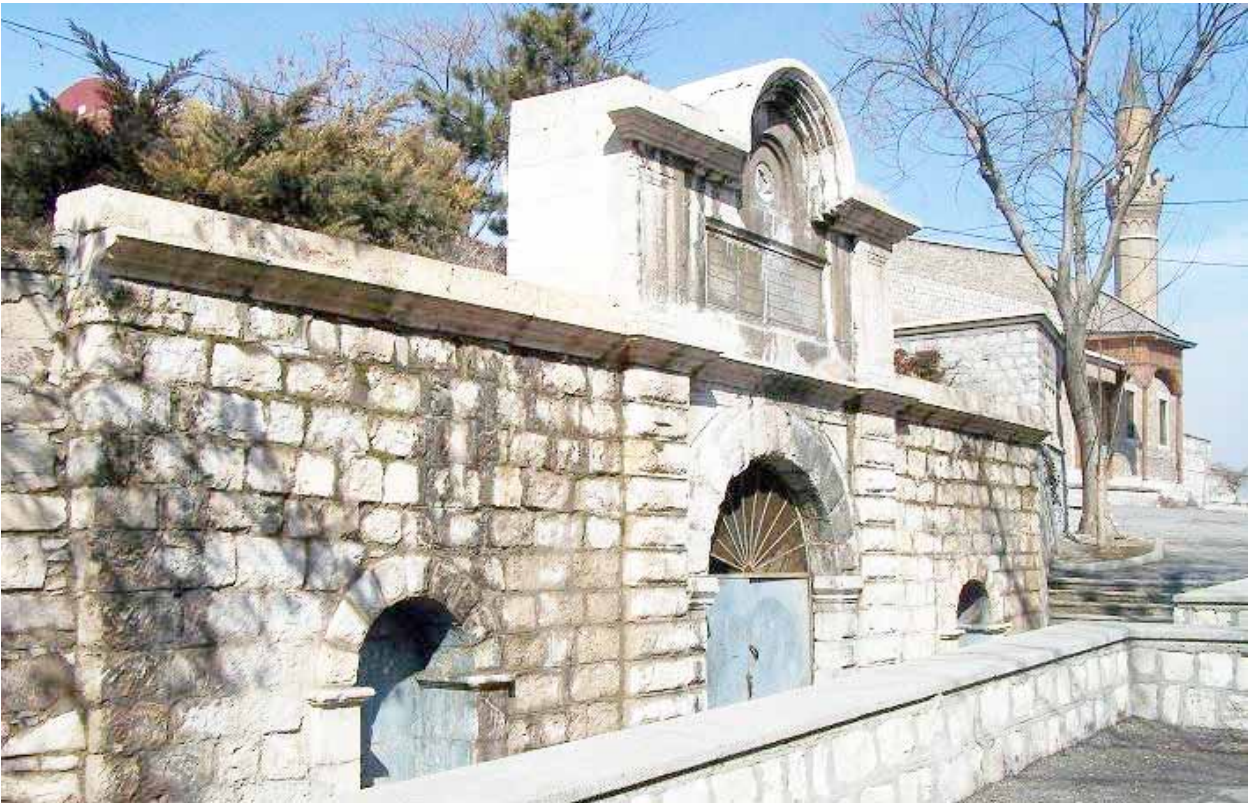
Ahmet Bâdî, 1863 yılında 25 yaşında iken seyyar arazi kâtibi olarak

devlet hizmetine girdi. 1868 yılına kadar Filibe, Edirne, Tekirdağ, Vize ve Lüleburgaz'da çalıştı. 1868 yılında Edirne'ye üçüncü sınıf emlak kâtipliğine atandı. Bir yıl sonra terfi edip başkâtip oldu. 1871 yılında yine terfi ederek Edirne vilâyeti emlak müşavirliğine getirildi. Aynı görevle 1872-1873 yıllarında Yanya, 1875-1879 yıllarında Bosna, 1879-1883 yıllarında Kastamonu'da bulundu. 1883 yılında Trabzon'a defterdar olarak atandı ve aynı yıl ikinci dereceden Osmanlı nişanıyla ödüllendirildi. Oradan 1884'te Diyarbakır defterdarlığına getirildi.

Uzun süren bu gurbet hayatından sonra 1889 yılında yine defterdarlık göreviyle memleketi Edirne'ye

Ahmed Bâdî Efendi

Alaeddin Su Deposu.

döndü. Bu görevini 1897 yılına kadar sürdüren Ahmet Bâdî, oğlu Faik Efendi'nin, meşrutiyetçilerin arasında bulunduğu şüphesiyle sorgulanıp Konya'ya sürülmesi üzerine, oğlunu yalnız bırakmamak için değiştirilerek Konya defterdarlığına, oradan da 1901 yılında Bursa defterdarlığına atandı. Başarılı hizmetlerinden dolayı Bursa'da bu sefer üçüncü dereceden Osmanlı nişanı ile ödüllendirildi. Bu son görevinden 1907 yılında kendi isteğiyle emekliye ayrıldı.

Ahmet Bâdî, emekli olduktan sonra rahatsızlandı. Tedavi olmak için getirildiği İstanbul'da 1908 (H 1325) yılında öldü. Kabrinin bulunduğu yer kesin olarak bilinmemektedir. Onun, Eyüp'te Merdivenli Kabristanı'na yahut Edirnekapı dışında İbrahim Çelebi Hazretleri yakınına defnedildiği hususunda iddialar vardır.

Bir maliyeci olarak tam kırk dört yıl on iki şehirde devlet memuriyetinde bulunan Ahmet Bâdî, memuriyetinin on yedi yılını Edirne ve civarında geçirmiştir, iki defa devlet nişanıyla taltif edilen bu titiz tabiatlı, görevine düşkün devlet adamı,

memuriyeti dışındaki mesaisini gece gündüz demeden araştırmaya vakfetmiştir. Oğlu yüzünden Edirne'den Konya'ya gidişi bile onu küstürmemiş "Yed-i Kudretin cihat-ı muhtelifi-i kâinata neşrettiği erzak-ı mukaddereyi toplamak üzere hasbe'l-memûriyye Edirne'den infıkâk mecburiyeti yüz göstermekle..." diyerek gurbete, Allah'ın, kâinatın çeşitli yörelerine dağıttığı rızıklardan hissesine düşeni toplamak için gittiğini söylemiştir.

Ahmet Bâdî, bu uzun gurbet hayatında ve Edirne'deki memuriyetlerinde, resmî görevi dışındaki çalışmalarını iki büyük eser üzerinde yoğunlaştırmıştır. Bunlardan biri "Riyâz-ı Belde-i Edirne" adlı tarihi, ikincisi ise bir edebiyat araştırmacı olarak derlediği "Armağan"dır. Diğer eserleri, içeriği itibarıyla bunlardan sonra bahsedilmektedir.

Bâdî, tarih ve edebiyatı bir milletin var oluşunun temel taşları olarak niteler. Ünlü tarih eseri, Riyâz-ı Belde-i Edirne, yaşayan ya da kaybolmuş tarihî eserleri, unutulmaması gereken şairleri, âlimleri, devlet adamlarını tanıtıp, diri tutmak suretiyle, halkı nasıl yakından ilgilendi-

**Alaeddin Su
Deposu kitabesi**

riyorsa, Armağan da, bir kısmı bugün kullanılan bir kısmı ise kaybolmaya yüz tutmuş mensur ve manzum atasözlerini yaşatmasıyla, yine halkımızı yakından ilgilendirmektedir.

Bu eserleriyle Bâdî, halka hizmeti görev edinmiş bir âlimdir. Bu iki eser dışında, şiirlerini topladığı biri kayıp iki divanıyla da şairlik yönünü ispatlamış, divan şiirinin bitti denildiği yıllarda özellikle gazelleri ve tarihleriyle büyük şairlerle boy ölçüşmüştür. Bâdî, şiirle matematiği birleştirerek esas mesleğini yakından ilgilendiren “Tavzihü'l-ebvâb ala Teshîli'l-hisâb” adlı bir de matematik kitabı yazmış, böylece hem sosyal hem de fen sahasında kitaplar yazan nadir şahsiyetler arasına girmiştir.

Alâeddin Su Deposu Kitabesi

Çayırbağı'ndan şehir merkezine 1902 senesinde getirilen temiz içme suyunun şehir çeşmelerine tazyikli akması amacı ile zamanın Konya valisi Avlonyalı Ferit Paşa'nın bir eseri olan su dağıtım deposu, Alâeddin Tepesi'nin doğu yamacında, Alâeddin Camii'nin yan tarafına, kuzeyden güneye doğru Gödene taşıyla yapılmıştır. Kuzey ve güney taraflarına yukarıdan birer pencere açılmış, iki yanlarında birer de çeşme vardır. Deponun kemerli kapısının üstünde mermer bir Kitabe vardır. Edirnekapılı Ali Usta tarafından İstanbul'da hazırlanan bu talik hatlı kitabe, gerek yazı nefaseti ve gerekse hakkı itibarıyla çok kıymetli bir sa-

nat eseridir. Yazılar evvelâ taşta oyulmuş, sonra mavi bir taşla içleri mozaik şeklinde doldurulmuştur. Kitabenin Sultan Abdülhamit'in adını taşıyan ilk mısraları Meşrutiyet'ten sonra kazınarak kısmen tahrip edilmiştir. Yeni harflerin kabulünden sonra da yanlarındaki çeşmelerin üstündeki Kitabeler kazınmıştır.

Üzerinde bir tarih kıt'asını havi kitabe, sınırları oyularak belirlenmiş yirmi dikdörtgen bloktan oluşmuştur. Kıt'anın her bir mısraı bir bloka istiflenmiş; yan yana dört bloktan oluşan her bir satırda şiirin bir dörtlüğü tamamlanmaktadır. Son satırın sağ başındaki blokta deponun yapılış tarihi, sol baştaki son blokta ise yine tarihle birlikte ustasının adı yer almaktadır.

xaxa... kafiye dizilişli, aruzun “mefâilün / mefâilün / mefâilün / mefâilün” kalıbıyla kaleme alınan kıta'a şudur:

1- *Şeh-i sâhib-kerem âli-himem
Abdü'l-Hamid Han kim / Hemâre
âb-ı lütfun bezlîder alâ vü ednâya /
Eşedd-i ihtiyâcı arz olunca Konya'nun
suya / Buyurdu başlanılsın iktizâ-yı
hâl icrâyâ⁽¹⁾*

2- *Vezîr-i sâdıkı Vâlî Ferid Pâşâ-i
deryâ-dil / Ne semte tutsa yüz cûlar
gibi sa'y eyler ihyâyâ / Çayırbağı'ndan
etti celb bu mâ-i musaffâyı / Getirdi*

(1) Abdülhamit Han, cömertlerin ve yüce lütuf sahiplerinin şahı olduğundan, daima yükselere de alçaklara da lütfünün suyunu bol bol verir. (Ona) Konya'nın suya şiddetli ihtiyacı arz olununca; durumun gereğinin yapılmasını buyurdu.

âhenin mecrâ ile bu cây-i vâlâyâ⁽²⁾

3- *Derûn-i şehre bundan suyu kol
kol eyleyüb taksîm / Çaluşdı cân ü dil-
den beldeyi iskâ vü irvâya / Dahî
ervâh-ı sıbteyn-i resûlullahı şâd etti /
Akıttı mâ-i sâfi fisebilillâh her câya⁽³⁾*

4- *Bu sudan nûş edenler kaldırub
eylesin isâl / Du'â-yı pâdişâbîyi
icâbetgâh-ı Mevlâ'ya / Temâşâ eyleyüb
resm-i küşâdın çâkeri Bâdî / Dü
mısrâ'la iki târîh-i garrâ çekti imlâyâ⁽⁴⁾*

5- *Sene 1320 / Zihî mâ' ü zihî cây
ü zihî ferhunde maksim bu / Akan su-
lar durur hakkâ bu zibâ maksim-i
mâyâ / Ustası Edirnekapılı Ali Sene
1320⁽⁵⁾*

Dede Çeşmesi Kitabesi

Merhum Selçuk Es'in yazdığına göre bugünkü Numune Hastanesi yanında Hacı Sabri Dede isminde eşraftan bir zat tarafından

1319/1903 yılında inşa ettirilen Dede Çeşmesi'nin kitabesini de Ahmet Bâdî Efendi yazmıştır. Mezkûr çeşme sonradan harap olduğundan 1939 senesinde kitabesi müzeye nakledilmiştir.

Çeşmenin, aruzun "fâilâtün / fâilâtün / fâilâtün / fâilün" kalıbıyla kaleme alınmış kitabesi şudur:⁽⁶⁾

*Rûh-ı sıbtivn-i resûl için Hacı Sabri Dede
Yapdı bu aynı akıttı şerbet-i kand-i nebâ⁽⁷⁾*

*Teşnegân içdikce su Hak sâhib-i hayrın dahi
Defterinden eylesün mahv-ı nikât-ı seyyi'ât⁽⁸⁾*

*Öyle bir mâ-i musaffa kıldı icrâ bunda kim
Nûş iden bir katresin etmez zülâle iltifât⁽⁹⁾*

*Bâdiyâ kıldı salâ atşâna bâ-târîh-i tâm
Besmeleyle gel su iç bu çeşmeden olsun hayât⁽¹⁰⁾
sene 1319*

KAYNAKÇA:

KONYALI, İbrahim Hakkı, *Âbideleri ve Kitâbeleri ile Konya Tarihi*, Ankara 1997, s. 991.

KARPUZ, Prof. Dr. Haşim, *Türk Kültür Varlıkları Envanteri Konya 42*, Ankara 2009, c. I, s. 653-654.

ES, Selçuk, *Büyük Konya Ansiklopedisi*, s. 193-194; 353; 574 (Basılmamış, Koyunoğlu Kütüphanesi arşivindedir)

İNTEPE, Dr. Nazım, "Tarihin Taştan Vesikaları", *Sızıntı*, Mayıs 2008, S. 352, s. 164-169.

GÜNGÖR, Erkut, "Ahmed Bâdî Efendi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, 1989: 2/47.

<http://www.edirnedden.com/goster.php?id=656>

<http://www.turkiyat.selcuk.edu.tr/pdfdergi/s22/simsek.pdf>

<http://www.turkishstudies.net/sayilar/sayi15/11%C3%A7etinkaya%C3%BClk%C3%BC.pdf>

http://duset.net63.net/makaleler/sureyya_beyzadeoglu/marmara_sempozyum.pdf

(6) Kitabe tarafımızdan tashih edilmiştir.

(7) Hacı Sabri Dede, Peygamber'in iki torunun ruhu için bu çeşmeyi yaptırıp şeker kamışı şerbeti akıttı.

(8) Susayanlar su içtikçe Hak, hayır sahibinin defterinde yazılı günahları yok etsin.

(9) Buradan öyle bir süzölmüş su akıttı ki; bir damlasını içen güzel, soğuk suya iltifat etmez.

(10) Bâdî, susayanlara tam tarih ile çağrıda bulundu (seslendi): "Gelin, besmeleyle bu çeşmeden su içip canlanın." (Beytin ikinci mısramın bütün harflerinin ebced değerlerinin toplanmasıyla elde edilen hicri tarih 1319'dur. Bu da miladi takvimle 1901 senesine tekabül eder.)

AÇIK MAVİ BİR KIŞ (HİKÂYE)

Hatice TEKİN

B abasının, paslı ağzında bir sakız gibi geveleyip suratına tükürdüğü kelimeler canını acıtmıştı. Devamının geleceğini bildiğinden hem gözlerini yumdu hem de kulaklarını kapattı. Bu hareketiyle kendisini hiçe saydığı zannına kapılan adam, elinin tersiyle çocuğa haddini bildirdi. Selim daha ne olduğu anlayamadan kendini sokağa atılmış buldu.

Hava sert, yollar çamurluydu. Örgüsü incelmış, dirsekleri erimiş açık mavi kazağı, her ne kadar Selim'i korumaya çalışsa da kısa süre sonra pes etti. Rüzgârın ısırlıklarına teslim oldu. İşte o zaman varlığıyla yokluğu bir olan kazağına öfkelenen Selim. Çıkarıp atmaya düşündü, bulduğu en pis çukura.

Oysa az mı savaş vermişti onun için. Tepedeki çöplüğün kıyısında, yeni dökülen yığının içinde fark etmişti ucunu. Tam uzanıp alacakken Ayı Remzi karşısına dikilmiş, "Ver lan onu bana" diye kükremişti. Gözü bir Remzi'nin sopasına gidiyordu, bir yerdeki maviliğe. Sonra işin nerelere varacağını hiç düşünmeden, üstelik kendisinin bile şaştığı bir çeviklikle kaptığı gibi kaçmıştı onu. Remzi bir an şaşkınlık yaşadıysa da hemen düşmüştü peşine. Onun arkasından fırlattığı çerçöpten bazıları Selim'in canını acıtıyor, zaman zaman da dengesini kaybetmesine sebep oluyordu. Sonunda dayanamayıp yere kapaklanmıştı. Ayı Remzi istediğini aldığı hâlde hem acımadan dövmüştü onu hem de birkaç adım ileride incelediği kazağı beğenmeyip suratına fırlatmıştı.

Selim biraz önce geçtiği yolları ye-

niden kat ederek çalıştığı yere geldi. Üşüdüğü için eve erken döndüğüne pişman olmuştu. "Keşke akşama kadar dursaydım" diye hayıflandı. "Üç beş kuruş fazla para kazanabilseydim eğer, babam böyle davranmazdı. Şimdi sıcak sobanın yanında karnımı doyuruyor olurdum."

Bu faydasız düşüncelerini savuşturmak için başını sallarken duydu onları. Bir köşeye sinip seyretmeye koyuldu. Küçük bir çocuk, annesinin susması için eline tutuşturduğu ne varsa yere fırlatıp ağlıyordu. Ayaklarında pırl pırl, daha bir kez bile çamura basılmadığı belli olan botları, üzerinde çocuğu iki misli gösteren kabarık çok güzel bir montu vardı. Öyle kalındı ki kolları iki yanında, havada kalıyordu çocuğun. Üstelik şapkasıyla atkısı tam da Selim'in sevdiği gibi açık mavi renkliydi. Annesi kâh açılan kulaklarını kapıyordu kâh eldivenlerini çıkarmasını önlemeye çalışıyordu. Zavallı, ne güzel bir kadındı. Selim gözlerini onun pembe beyaz yüzünden alamıyordu. Kara saçlı, çatık kaşlı anasından ne kadar da farklıydı. Kısık bir sesle, sevecenlikle konuşuyordu ağlayan çocukla. Onca yaptığı şeye rağmen hâlâ onu öpüyor, seviyordu. Sonunda anlaşmış olmalıydılar ki çocuk sustu. Kadın yerinde doğruldu. Ellerini çocuğun başında yumuşacık gezdirdi. Yollarına devam edip gittiler.

Selim çalılarının arasına sakladığı kol-tuk değneklerini aldı. Aynı yere ayak-kabılarıyla çoraplarını koydu. Ayağının birini kıvrıp seke seke kırmızı ışıktaki bekleyen arabaların yanına vardı. Kirli tırnağıyla camı tıkırdatırken ağlıyordu.

İKTİBAS: KİTABELERİN DEĞERİ VE KONYA (1)*

Türk tarihinin en önemli kaynaklarından birisi de eski kitabelerdir. Atalarımız ne yaptırmış, hangi müesseseye temel atmışlarsa kitabe koymayı unutmamışlardır. Nerede bir çeşme, cami, türbe vesaire görürseniz kimin tarafından, hangi tarihte, ne olarak yapıldığını kapısının yahut duvarının bir köşesindeki kitabesinden öğrenebilirsiniz. Eğer kitabesiz eski bir müessese gözünüze ilerse onun kitabesi ya bir fena düşünce ile sökülmüş yahut bakımsızlıktan düşmüş ve dökülmüştür. Yapıldığı zaman duvarına yahut kapısının üstüne kitabe konmayan türbelere de tesadüf edildiği vardır. Fakat bunların içindeki sandukalarda yahut türbenin yanı başındaki mezar taşlarında yine bir kitabe bulursunuz. Atalarımız ulularına saygı göstermek ve onların adlarını oğulları arasında unutturmamak için kitabe usulüne çok itina etmişlerdir. Bizde bir memleketin tarihini yazmak, ancak onun kitabelerini araştırdıktan sonra mümkün olabilir. Anadolu tarihinin, en sağlam vesikaları hiç şüphesiz kitabelerdir. İstanbul'da oturdukları yerde Konya'ya Karaman'a dair tarih araştırmaları yapanlar yanlışlıklardan kurtulamamışlardır. İlk önce buraları dolaşmak, sonra da bir yere oturup yazmak

gerekir. Zaman gelir ki bir kitabe de geçen bir kelime bütün hadiseleri altüst eder.

Yarım asra gelinceye kadar kitabece en zengin olan Konya idi. Konya'da Hıristiyanlık devrinden ve daha eski karnlerden (zamanlardan) kalma müessese kalmadığı için onlara bugün yalnız müzelerde tesadüf edilebilir. Vaktiyle dikme ve dibek yahut kapıların önüne binek taşı yapılmış ve şuraya buraya serpilmiş Latince yazılı taşlar da göze çarpmakta ise de Türk kitabeleri kadar çokluğu yoktur.

Konya'daki Türk kitabeleri üç dil ile yazılmıştır. Selçuk(lu)lar zamanında yazılan kitabeler Arapça ve Farsçadır. Karaman ve Osmanogulları zamanındakilerin bir kısmı Arapça, bazıları da Türkçedir. Selçuk Türkleri hangi taşı hangisinin üzerine koymuşlarsa kitabesini unutmamışlardır.

Konya kitabeleri yakın zamanlara kadar önümüze açılmış kitap sahifeleri gibi idi. Köstebek yuvasına benzeyen kurşunsuz kümbetlerin hepsinde de taş ve çiniler üzerinde türlü türlü yazılarla kitabeler görülebiliyordu. Biz onları korumaya ve bir yere toplamaya çalışmadık. Konya'da kitabelerle ve eski eserlere ilk önce eski Maarif Müdürü Bay Azmi ile eski Vergi Mü-

(1)* Bu makale Konya Halkevi dergisi *Konya*'dan iktibas edilmiştir (yıl: 1936, sayı: 4, sayfa: 221-225).

dürlerinden Edirneli Ahmed Badi Bey az çok ilgilenmiştir. Kabristanlarımız da bir kitabe hazinesi idi. Sadrüddin-i Konevî Kabristanı'nda kimlerin mezarı yoktu? Kırılıp yollara dökülmemiş olsaydı şimdi beyaz mermerler üzerinde Karamanoğlu büyüklerinin adlarını bir bir bulacaktınız. Elli yıl içinde bunların hangi ellerle yok edildiğine şaşırıyorum. Büyük Türk bilginlerinden ve değerli şairlerimizden (insan-ı kâmil) sahibi Nazükî Abdullah Efendi'nin Sadrüddin-i Konevî Kabristanı'ndaki kitabeli mermer taşına ne kadar acırım. Bugün o güzel kitabeli taş acaba hangi kirli ayakların altında aşındırılmaktadır. Şeker Furûş Türbesi'nin arkasında Hoca Fakih yanındaki kabristanda Pir Ebi ve Pir Es'at türbeleri semtindeki altı yüz yıllık kitabeli taşlar şunun bunun evine taşınıp gitmiştir. Musalla Kabristanı Konya tarihinin en önemli bir kaynağı ve Selçuk arslanlarının en büyük ve ebedî bir yatağı idi. Konya'nın bütün eski ulu ve ünlü ölüleri sinlerine burada sinmişti.

El-Kıstâs, el-Esrâr, el-Münâhic, el-İrşâd, Beyânü'l-Hakk, Metâli'ü'l-envâr gibi eserler yazan ve (H 682) tarihinde Konya'da vefat eden Ebüssena Siracüddin-i Urmevî'nin mezar taşı da orada idi. Mevlâna Türbesi'nin eski şeyhlerinden birisinin bu taşı kaldırıp konağına götürdüğünü ve yazısını sildiren havuzunun başına koyduğunu bilenler çoktur. Zararın neresinden dönülürse yine kârdır. Musalla Kabristanı bugün iyi bir karıştırılmadır.

Konya Mahkemesinin dokuz yüz yılından önceki vakıf kütüğü yoktur. Evkaf İdaresindeki defter-

Kitabe
(Alâeddin Camii)

ler de sonradan tutulmuştur. Eğer mütevelliler elinde kalmış vakfiyelerin aslı var ve defterlerdeki suretler de bunlara uyarsa vesaikten sayılabilir; yoksa deftere girmiş her örneğin tarihe kaynak olmakta değeri yoktur. Kitabelerin ibaresi ile evkaf defterlerinin muhteviyatı arasında büyük ayrılıklar vardır. Bir ikisini örnek olarak arz edeyim: Meram'daki hamamları yaptıran Karamanoğlu ümerasından Hasbeyoğlu Mehmed Bey'dir. Gidip evkaf kaydını bir yoklayınız, bu adı görürsünüz. Hamamın kitabesindeki Hasbeyoğlu orada Hatipoğlu şekline sokulmuştur. Bu hakikat meydana çıkarıldığı gün de hama-

Kitabe
(Alâeddin Camii

mın Türkçe kitabesi yerinden oynatılmıştır. Bereket versin ki kitabenin bir örneği evvelce alınmış ve yayılmıştı.

Mihmandar Mahallesi'ne giren sokağın ağzında bir Hatuniye Mescidi vardır. Bunun evkaf defterindeki vakfiyesinin de uydurma olduğu kitabesi ile meydana çıkmıştır. Vakfiyenin tarihi mermer üzerine kazılmış olan kitabesinin tarihinden on yıl öncedir. Bunu uydurup evkaf defterine geçiren zat kitabesini okumayı unutmuş ve doğmadan çocuğa ad koymuştur ki ibaresi çok gülünçtür.

Taşlar üzerindeki kitabelerde de bir menfaat düşüncesi ile bu gibi cinayetleri yapanlar olmuştur. Fakat bunları defterler arasında kapalı kalmamış, yapıldığı günlere, dillere yayılmış, bu da ayrıca

bir vesika halini almıştır.

Târih-i Âl-i Selçuk Konya kal'asının H 618 yılında yapıldığını anlatırken: "Şehrin enine, boyuna genişliğinin bir günlük yol olduğunu bağları ve yemiş ağaçları ve birçok tenezzüh (gezinti) yerleri bulunduğunu" söylüyor. Biz bu şehrin sınırlarını gösterebilir miyiz? Acaba bu genişlik o zaman hangi yana doğru uzanıyordu? İşte bunu da bir Selçuk kitabesi bize öğretebiliyor:

Şeyh Alaman Türbesi'nin kapısı üzerindeki Farsça kitabe: "Yazın burada oturanlar kışın da kalırlarsa Tanrı onları yarlığasın" anlamında bir dua vardır. Bundan anlıyoruz ki Konya şehrinin doğu yanı ümrandan uzak kalmıştır. Kışın oralarda kalanlar ağıl ve davarları bekleyen birkaç bekçiden ibaret imiş. *Târih-i Âl-i Selçuk*'un anlattığı genişliğin batıya doğru olduğunu her türlü kazıntı ve silintiden masun kalmış olan bu kitabe bize tamamen öğretmiş oluyor. Hoca Cihan'daki Hüsameddin Türbesi, Hoca Fakih ile Alavardı arasındaki ümran eserleri, Meram ve Köyceğiz'deki eski binalar bir günde dört yanı ancak dolaşılabilen Konya'nın batıya doğru uzanmış olduğunda şüphe bırakmıyor. Eğer şehir dağlara bitişik olmasaydı Konya'nın müstahkem olan Kevele Kal'ası, Takyeli Dağ'ın tepesinde kurulur muydu?

Fatih Mehmed'in küçük oğlu Sultan Cem'in sarayı ve büyük bahçesi Hoca Fakih ile Alavardı arasındaki tarlaların yerinde idi. Halk arasında bu tarlalara hâlâ köşk ve saray tarlası denmekte ve yakına kadar enkazına yetişen ihtiyarlarımız bildiklerini bize dinletmekte idiler.

Birinci Alâeddin Keykubad'ın eskiden mevcut olan Konya'nın dış kal'asını ne zaman ve nasıl yenilediğini *Târih-i Âli Selçuk* kaydetmiştir. Şehrin dört kapısı ile önemli birkaç burcunun masrafı hazineden harcedilmiş ve diğer burçlarla kalan sekiz kapının da gücü yeten beyler tarafından onarılmasına ve adlarının üzerlerine yazılmasına müsaade olunmuştur. Bizce bu on iki kitabenin yalnız ikisi bellidir. Diğer on kitabeden sekizinin hangi beyler tarafından yapıldığını bir türlü bulamıyoruz. Alâeddin tarafından konan kitabelerden birisi eldedir. Diğerinin de vaktiyle kitaplara bir örneği geçirilmiştir. Ötekiler bugün ortada yoktur. Örneği elde bulunan ikinci kitabeden bakınız ne öğreniyoruz: "Bu çevrilmiş bir kal'adır ki fıskıran selleri ve sıçrayan süvarileri durdurur ve karanlık gecede felâkete uğrayan düşmanın vaveylasına da karşı durur". Bu kitabeden Konya şehrinin eski zamanlarda da sel tehlikeleri geçirdiği anlaşılabilir mi? (H 1110) yılında Konya'yı bir sel bastığını biliyoruz. O zaman yedi gün yedi gece yağın yağmurlardan Meram, Sille, Akyokuş dereleri coşmuş; camiler, çarşı, Devle ve Çifte Merdiven mahalleleri su içinde yüzmüşdür. Konya'nın son asırlarda daha birçok sel tehlikeleri atlattığını biliriz. (1807) yılında Meram'dan gelen korkunç bir selden de Güherçile Fabrikası civarındaki evler çok müteessir olmuştu. Fakat daha eski devirlerde Konya'nın sel hücumlarına uğradığını hiç bilmiyorduk. İşte kal'anın bu kitabesi Konya'nın daha birçok sel fırtınaları geçirdiğini de anlatmış oluyor. Arapça olarak bu kitabeyi tertip eden Sultanulüema eğer düşmanın hücumunu sel tehlikesine benzetmeyerek

bu kitabeyi tanzim etmişse böyle otuz arşın yüksekliğinde bir kal'anın Konya etrafına çevrilmesinde bu düşüncenin de müessir olması makul sayılabilir. Şehrin münhat (engin, alçak) ve basit bir arazi üzerinde kurulmuş olması düşman taarruzundan başka bir de onu sel tecavüzü karşısında bulunduruyor. Kal'anın iç ve dışındaki derin hendekler sellerin hızını alacağı gibi çok kaim ve yüksek kal'ada suyun iç şehri istilasına mümkün merteye engel olabileceği anlaşılıyor. Vaktiyle Konya'nın birçok mahallesinde yer yer göller bırakılmıştı. O semtlerin yağmur suları o göllere akar, yıllarca göllerin suları çekilmeyerek yemyeşil olup kokardı. Demek ki düşmanın kal'aya kolay kolay yanaşmaması için açılan hendekler şehri hem selin, hem de düşmanın baskınından korumuş oluyordu. İşte bu kitabenin anlamından bu hakikati anlıyoruz. İstitraden (yeri gelmişken) arz edeyim ki Konya vakit vakit susuzluk tehlikesi geçirmekte olduğu gibi zaman zaman da su tehlikesi geçirmiştir. Son zamanlarda yüksek bir himmetle başarılmaya başlanan barajlar bundan böyle suyun da, susuzluğun da önüne geçmiş olacaktır.

Konya'nın iç kal'asının da bir kitabesi vardır. Bu, iç kal'anın doğu yönündeki Çiftemerdivenli Kapı'nın⁽¹⁾ üstünde idi. Karamanoğulları sıkıştıkça bu iç kal'aya sığındıkları için Osmanlılarla yapılan bütün savaşlarda kıyametler bu kal'anın başında kopardı. Kaç kere yıkılmış, tekrar yapılmıştı. En son Karamanoğulları saltanatına son

(1) Alâeddin Tepesi eteğinden başlayıp umumi hapishaneye kadar uzanan semte "Çiftemerdiven Mahallesi" denmesi bu kapının önüne kurulan çifte merdiven münasebetiyledir.

Kitabe
(Ateşbaz-ı
Veli Türbesi)

verilmiş ve Konya tamamen Osmanlıların eline geçmişti. Gedik Ahmed Paşa tarafından hurdahaş edilen bu kal'a alındıktan sonra yine onun eliyle yeniden onarılmıştı. O zaman Konyalı Mehmed Paşa tarafından üç beyitli ve tarihli Arapça bir kitabe yazılmış ve bir taş üzerine kazılarak kapının üstüne konmuştu. Bir zelzelede yere düşen bu kitabe şimdiki San'atlar Mektebinin yerindeki Kanuni Süleyman devrinde yapılan bedestene ve oradan da Erkek Lisesi Müzesi'ne kaldırılmıştı. Bugün Konya Müzesi'nde korunmakta olan bu kitabe de bakınız bize ne öğretiyor:

Osmanlı tarihinde Fatih Mehmed vüzerasından bir Mehmed Paşa vardır. Buna Mehmed Çelebi, Tevkî Mehmed Paşa, Nişancı Mehmed Paşa, Karamanlı Mehmed Paşa, Konyalı Mehmed Paşa derler. Ve İstanbul'un yeni müverrihleri bunu başka başka Mehmed Paşa zannederler. Hâlbuki bunun hepsi de bir zattır. Fatih Mehmed'in sadrazamı olan Konyalı Mehmed Paşadır.⁽²⁾

(2) Karamanlı, Osmanlı gibi olduğu için Fatih Mehmed devrine gelinceye kadar Osmanlılar Konyalılara da Karamanlı derlerdi.

Bu, Mevlâna Türbesi postnişinlerinden İkinci Arif Çelebi'nin oğludur. İstanbul'a gelmiş, Müderris Mehmed Çelebi adıyla tanınmıştır. Kalemi kuvvetli ve Türkçesi çok canlı olan Mehmed Çelebi müderrislikten nişancılığa geçmiş, o zaman Uzun Hasan'ın Fatih Mehmed'e gönderdiği hakaretli bir mektubuna Türkçe olarak kaleme alınan cevaplar arasında Mehmed Çelebi'nin karalaması daha ziyade beğenilmiş ve bu yüzden Fatih Mehmed'in gözüne girivermiştir. (H: 882)de nişancılıktan sadarete yükselen bu zat dört yıl bu mevkide kalmış, Fatih Mehmed'in Gebze'de ölümünden bir gün sonra (H 886)da yenice-riler tarafından öldürülmüştür. Daha önceki sadrazamlardan Gedik Ahmed, İshak Paşalarla Manisalı Mehmed Paşa ve kazasker Kestelli Mehmed Efendi bu cinayette önyak olmuşlardır. Kumkapı'daki camii yanında gömülüdür. Âşir Efendi Kütüphanesi'nin (204) numarasında mukayyed Osmanlı tarihine dair Arapça yazılmış bir eseri vardır, Konya kal'asının tamiri için nazma getirildiği üç beyitli şu kitabeyi bu kitabına da geçirmiştir.

(Türkçesi:)

Yükseklğine parlak bir delil olan bu kal'anın banisi onun mebanisini yücelere yükseltti. O Murad'ın oğlu Sultan Mehmed'dir ki kendisine benzeyen başka bir kimse dünyada görülmez. Benim dilimden bu burcun tarihini şöyle dinleyiniz: "Banisinin adale-tini Tanrı daim etsin". 872

Kütüphanedeki kitabı ile Konya Müzesindeki kitabesi Mehmet Paşanın hâl tercümesini bugün aydınlatmış ve kitabelere verilecek önemin ne kadar gerekli olduğunu bir kez daha göstermiştir.